

İşıqlı sabahlar üçün, parlaq bir gələcək üçün,
çiçəklənən millət üçün, səsi dünyaya yayılacaq bir
gənclik üçün, **düşünərək yaşayanlar üçün**, xoşbəxt bir
ailə üçün, sevincli qəlblər üçün, gülən üzler üçün,
həyat səhifələrimizi parlaq imza sahiblərinin
qələmi ilə yazmaq üçün

parlaq imzalar

Kitabın sahibi: _____

Oxu tarixi: _____

Ürək ver:

TİMSAH

(qeyri-adi hadisə və ya pasajda pasaj)

FYODOR DOSTOYEVSKI

Rus dilindən tərcümə:

Etimad Başkeçid

Koordinator: Amin
Redaktor: İlahə ƏHMƏDOVA
Yekun oxunuş: Toğrul MUSAYEV
Korrektor: Turac ELDARQIZI
Tərtibatçı: Zülfı XƏLİLÖV
Cildin dizayneri: Ramin HƏSƏNƏLİZADƏ

Федор Михайлович Достоевский
КРОКОДИЛ

Fyodor Mixayloviç Dostoyevski
TİMSAH

Bakı, "Parlaq İmzalar" Nəşriyyatı – 2023, 80 səh.

© "Эпоха" jurnalı / 1865

© Parlaq İmzalar MMC / 2023

Kitabın bütün hüquqları qorunur. İcazəsiz olaraq hər hansı vasitə ilə nəşri və yayımlanması qadağandır.

Parlaq İmzalar Nəşriyyatı | 130
Yoldaş seriyası | 9

www.parlaqimzalar.az
info@parlaqimzalar.az
f @ /parlaqimzalar
0559697259 / 0559897259

Mətbəə: "AVE PRINT" MMC
Çap tarixi: 13.03.2023
Sifariş: 04(14)/23

Fyodor Dostoyevski 1821-ci il noyabrın 11-də Moskvada anadan olub. Dostoyevski uşaq yaşlarından Puşkin, Qöte və Servantesin əsərləri ilə tanış olub. 1846-cı ildə ilk romanını – “Yoxsul insanlar”ı yazıb. Bu roman haqqında dövrün məşhur tənqidçisi Belinski müsbət fikirlər səsləndirib. Amma növbəti romanları ədəbi ictimaiyyəət tərəfindən bir o qədər də bəyənilməyib.

Yazıçıya dünya şöhrəti gətirən əsəri – “Cinayət və cəza” 1866-cı ildə çap olunub. Bunun ardınca “İdiot” (1869) və “Şeytanlar” (1872) romanlarını yazıb.

Dostoyevski, demək olar, bütün həyatı boyu ruhi böhrandan çıxıb bilməyib, daim borclu olduğu insanlar tərəfindən sıxışdırılıb. Dünya ədəbiyyatının böyük klassiki 1881-ci il fevralın 9-da vəfat edib.

Etimad Başkeçid 1966-cı il iyulun 14-ü Gürcüstan SSR-in Dmanisi rayonunun Kirovisi kəndində anadan olub. 1973-1983-cü illərdə Kirovisi orta məktəbində təhsil alıb. 1988-1993-cü illərdə M. Qorki adına Moskva Ədəbiyyat İnstitutunda oxuyub. Bakı Slavyan Universitetinin Filologiya fakültəsinin jurnalistika şöbəsinin (2007-2008) və “Tərcümə nəzəriyyəsi və praktikasi” kafedrasının müdiri (2011) olub. Hazırda Nazirlər Kabineti yanında Azərbaycan Tərcümə Mərkəzinin əməkdaşdır. 2004-cü ildən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvüdür.

S. Kinq, A. Çexov, A. Moravia, M. Meterlink, K. Fuentes kimi yazıçıların əsərlərini Azərbaycan dilinə çevirib.

Timsahın bəlli yaşı, məlum görkəmi olan
bir cənabı diri-diri udması və bundan sonra
cərəyan edən hadisələr haqqında
gerçək hekayət

I

*Ohé Lambert! Où est Lambert?
As-tu vu Lambert?*¹

Cari altmış beşinci ilin yanvarın on üçündə, günorta saat birin yarısında mənim mədəni, təhsilli dostum, həmkarım və uzaq qohumum İvan Matveiçin arvadı Yelena İvanovna bəlli ödənişlə Pasajda nümayiş etdirilən timsaha baxmaq həvəsinə düşdü. Xaricə yola düşmək üçün (müalicə olmaq adıyla, amma daha çox maraq naminə) biletini cibində hazır saxlayan, demək ki, artıq xidməti məzuniyyətdə sayılan və beləliklə, o səhər tamamilə boş-bikar olan İvan Matveiç arvadının bu qarşısızalmaz istəyinə qarşı çıxmadı. Qarşı çıxmaq bir yana, maraq onun özünə də dov gəldi. “Gözəl fikirdir, – o, razılıqla dedi, – timsaha baxarıq! Avropaya getməyə hazırlaşarkən oranın yerli sakiniylə indidən tanış olmaq heç də pis fikir deyil”, – bu sözlərlə o, arvadı ilə qol-qola verib dərhal Pasaja yollandı. Mən də həmişəki kimi onlara qoşuldum – ailənin dostu qismində. İvan

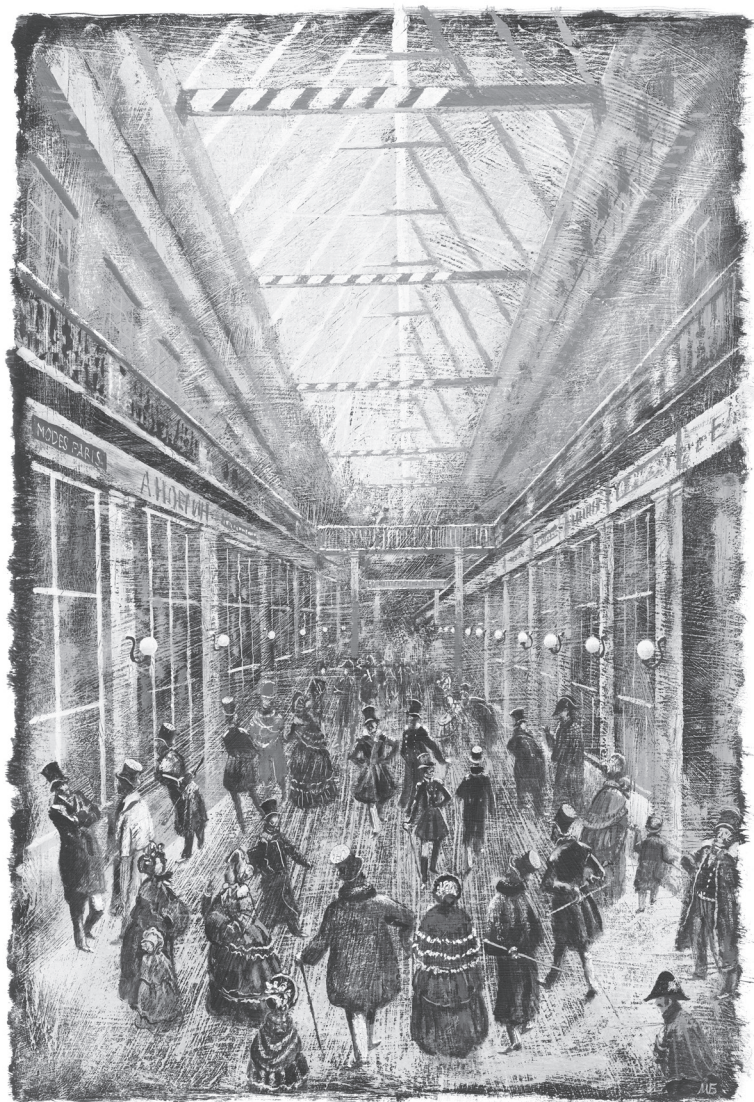
1. Ey, Lamber! Hanı Lamber? Lamberi görmüsən? (fran.)

Matveiçin kefi ala buluddaydı, indiyə kimi onu belə xoş əhvali-ruhiyyədə görməmişdim. Yaddaşıma həkk olunmuş həmin səhər onun çiçəyi çırtlamışdı, – doğrudan da, nə biləsən, qarşıda səni nə gözləyir?! Pasaja girər-girməz o, binanın dəbdəbəsinə heyran oldu, yenedən paytaxta gətirilmiş yırtıcının nümayiş etdirildiyi mağazaya yaxınlaşdıqda isə irəli düşüb mənim əvəzimə də timsahçıya iyirmi beş qəpik ödədi. Əvvəllər o, heç vaxt belə etməzdi. Kiçik otağa girəndə gördük ki, timsahdan savayı burada əcnəbi kakadu cinsindən olan tutuquşular, üstəlik, xüsusi arakəsmələrdə bir dəstə meymun da saxlanılır. Girişdə, sol divarın yanında isə möhkəm dəmir torla örtülmüş, vannaya bənzər uzunsov dəmir yeşik qoyulmuşdu, yeşiyin dibində bir verşok¹ su vardı. Bu dayaz gölməçədə kötük kimi tamamilə hərəkətsiz bir timsah uzanmışdı. Görünür, o bizim qonaq-qara sevməyən, nəmli iqlimimizdə halsızlaşmış, heyini itirmişdi. Bu yırtıcı əvvəl-əvvəl heç birimizdə xüsusi maraq oyatmadı.

– Timsah dedikləri budu?! – Yelena İvanovna sözləri uzada-uzada məyusluqla dedi, – mən də elə bilirdim, o... nəyə başqa cür olur!

Çox güman, o, timsahın brilyantdan olduğunu düşünürmüş. Bizi görməyə çıxan alman – timsahın yiyəsi

1. Verşok – arşının 1/16 hissəsinə – 4,4 sm-ə bərabər köhnə rus uzunluq ölçüsü – Red.

son dərəcə lovğa adama oxşayır, özündənrazı görünürdü.

– Düz eləyir, – İvan Matveiç qulağıma pıçıldadı, – çünki bilir ki, indilərdə bütün Rusiyada təkçə o, timsah nümayiş etdirir.

Mən tamamilə cəfəng olan bu mülahizəni başqa hallarda paxıllığını gizlədə bilməyən İvan Matveiçin həddən ziyadə xoş əhval-ruhiyyəsi ilə əlaqələndirdim.

– Mənə elə gəlir, timsahınız canlı deyil, – sahibin ədalarından qıçıqlanıb bu kobud insana yerini göstərmək istəyən Yelena İvanovna gözlərini süzə-süzə qı-mışdı – bu, qadınlar üçün çox səciyyəvi manevidir.

– Yox, yox, madam, – o, bərbad rus dilində cavab verdi və dərhal yeşiyin qapağını yarıyacan qaldırıb çubuqla timsahın başını dürtmələməyə başladı.

Bu zaman hiyləgər yırtıcıda həyat əlamətləri görün-dü, o, pəncələrini və quyruğunu yüngülcə tərpedərək başını qaldırdı, tez-tez fısıltıya bənzər səslər çıxardı.

– Yaxşı, hirslənmə, Karlxen! – izzəti-nəfsini qoruya bildiyi üçün məmnun qalan alman nəvazişlə dedi.

– Nə iyrənc timsahdı! Lap məni qorxutdu, – Yelena İvanovna işvəylə kəkələdi, – yuxuma girməsə, yaxşıdı.

– Amma o sizi yuxuda dişləməz, madam, – öz ha-zırcavablığına hamıdan əvvəl gülməyə başladı, ancaq bizdən heç kəs ona qoşulmadı.

– Gedək, Semyon Semyoniç, – Yelena İvanovna məhz mənə müraciət etdi, – yaxşısı budu, meymunlara baxaq. Meymunlardan ötrü ürəyim gedir, elə sevimidilər ki... timsahsa dəhşətlidi.

– Əzizim, qorxma, – arvadının yanında özünü ürəkli göstərməkdən xoşlanan İvan Matveiç arxamızca qışqırdı. – Firon səltənətinin bu yuxulu sakini bizə heç nə eləyə bilməz, – dedi və yeşiyin yanında qaldı. Üstəlik, əlcəkləri ilə timsahın burnunu qıdıqlamağa başladı. Bununla o, sonradan etiraf etdiyi kimi, timsahı yenidən fısıldamağa məcbur etmək istəyirdi. Sahib isə Yelena İvanovnanın ardınca (xanım olduğu üçün) meymunların qəfəsinə doğru yönəldi.

Beləliklə, hər şey yaxşı gedirdi və heç nəyi əvvəlcədən təxmin etmək mümkün deyildi. Yelena İvanovna meymunlarla əylənirdi, başı tamamilə onlara qarışmışdı. O, sevincdən qışqırır, sahibi görmürmüş kimi, hey mənə müraciət edir, meymunlarla bəzi dost-tanışları arasında oxşarlıqlar tapıb uğunurdu. Mən də əylənirdim, çünki onun tapdığı oxşarlıqlar, doğrudan da, gülməliydi. Sahibkar alman bilmirdi, gülsün, ya gülməsin, odur ki axırda mısmırığını salladı. Elə bu məqamda qəfildən dəhşətli, hətta deyə bilərəm ki, indiyəcən görünməmiş, eşidilməmiş bir çığırtı qopdu. Bilmədim, nə fikirləşim; əvvəl-əvvəl yerimdəcə donub qaldım, sonra artıq Yelena İvanovnanın da çığırdığını görəncə

tez çevrildim və... nə görsəm yaxşıdır? Aman Tanrım! Gördüm ki, bədbəxt İvan Matveiç timsahın dəhşətli çənəsinə keçib. Timsah İvan Matveiçin bədənini eninə dişlərinə keçirmişdi, beləcə üfüqi vəziyyətdə havaya qaldırmışdı. Zavallı İvan Matveiçin ayaqları havada qalmışdı. Bircə an sonra o, yoxa çıxdı. Bunu təfərrüatıyla danışmaq istəyirəm, çünki bütün bu müddət ərzində mən hərəkətsiz qalmışdım və gözümün qabağında baş verənləri son dərəcə diqqət və maraqla izləmişdim. “İşə bax, – həmin faciəvi anlarda düşünürdüm, – bütün bunlar İvan Matveiçin yox, mənim başıma gələsəydi, çox pis olardı, çox!” Mətləbdən uzaqlaşmayaq. Timsah əvvəlcə yazıq İvan Matveiçi öz dəhşətli dişlərində fırladıb ayaqlarını özünə sarı çevirdi və birinci bu ayaqları uddu; sonra onun çənəsindən qurtulmağa çalışaraq yeşikdən yapışan İvan Matveiçi gövşəyirmiş kimi, bir qədər irəliyə buraxdı və yenidən öz içinə çəkdi. Bu dəfə onu qırşağacan uddu. Sonra bir az da irəliyə buraxıb udqunmağa başladı. Beləcə, İvan Matveiç gözümüzün önündə yavaş-yavaş yoxa çıxmağa başladı. Axırda timsah son dəfə udqunaraq mənim təhsilli, savadlı dostumu yerli-dibli öz içinə çəkdi. Kənardan baxanda timsahın qarnındaki İvan Matveiçin bədən quruluşunun bütün incəliklərini görmək olardı. Mən yenidən bağırmağa hazırlaşırıdım ki, biz qəfildən taleyin acı istehzası ilə üzləşdik: yəqin, udduğu şey böyük

